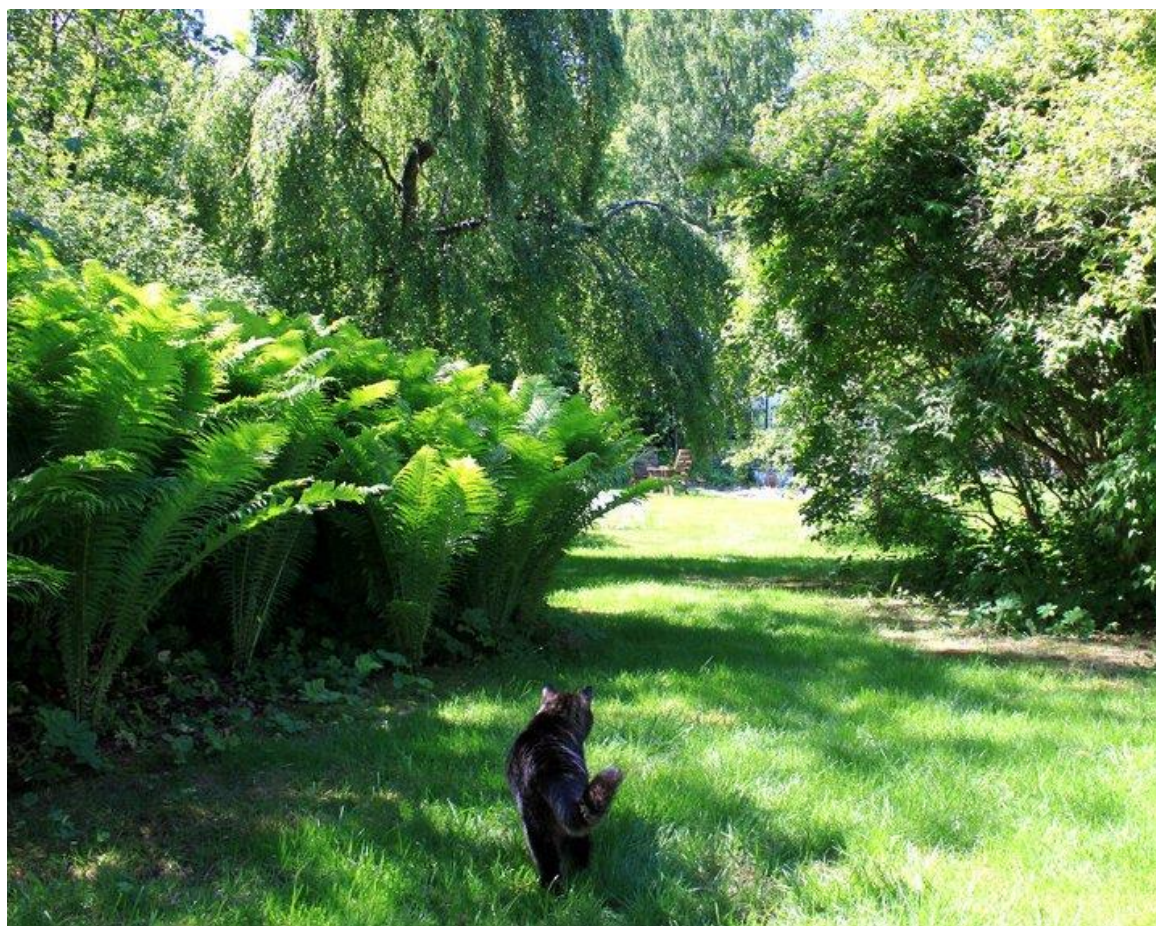

Naturinspirerad trädgård

– ett designförslag

Garden inspired by nature

Stéphanie Granrot

Examensarbete 15 hp

Trädgårdsingenjörsprogrammet: design

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Alnarp 2013

Naturinspirerad trädgård

Garden inspired by nature

Stéphanie Granrot

Handledare: Jaana Sippola Westerlund, SLU

Examinator: Petra Thorpert, SLU, Landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0652

Program/utbildning: Trädgårdsingenjörsprogrammet: design

Examen: *Trädgårdsingenjör, kandidatexamen i design*

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: Mars 2013

Omslagsbild: Stéphanie Granrot

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Forest garden, biodynamisk odling, naturlig trädgård, naturlig, woodland*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Område Landskapsutveckling

Innehåll	Sida
Innehåll	3-4
Förord	5
Sammanfattning	6-7
Summary	7-8
INLEDNING	
Bakgrund	9
Mål och syfte	10
Avgränsningar	10
Metodbeskrivning	11
LITTERATURSTUDIE	
Den naturinspirerade trädgårdens historia	12-16
Den engelska landskapsparken	12-13
Arts & Crafts-rörelsen	13-14
Skogsträdgården	14-15
Influenser från Nederländerna	15-16
Teorier kring människans plats i naturen	17-19
Roger Ulrich	17
Jay Appleton	17
Rachel & Steve Kaplan	18
Anna Jorgensen	19

Behovet av att anlägga naturinspirerade trädgårdar	20-22
William Robinson	20-21
Miljöpsykologi	21
Miljöaspekter	21
Estetiska aspekter	22
Den naturlika trädgårdens sammansättning	23-30
Exempel från skogsträdgården	23-25
Exempel från Arts and Crafts-rörelsen	25-26
Definitioner, förhållningssätt och begrepp	26-27
Piet Oudolf	27
”Stylised nature”	28-29
Sammanställning av litteraturen i punktlista	29-30
 DESIGNPROCESS	
Analys och nulägesbeskrivning	31-36
Jord	31
Nulägesbeskrivning	32-33
Befintlig växtlighet	34
Skugganalys	35
Värdeanalys	36
Resultat designprocessen	37-44
Förslag	37
Woodlanddelen	38-41
Fågelbersån	41-42
Perennplantering i soligt läge	43-44
DISKUSSION	45-49
KÄLLFÖRTECKNING	50-51

Förord

Resan mot förslaget till den naturinspirerade trädgården har kantats av många frågor om vad begreppet egentligen innebär. Jag vill tacka alla som hjälpt mig på vägen genom att lyssna på mina tankar och låta mig försjunka i funderingar kring vad den naturlika trädgården egentligen innehåller. Speciellt tack till Andreas Jönsson, min kära sambo som hjälpt mig både mäta upp 3000 kvm trädgård samt tålmodigt läst igenom denna uppsats och kommit med kloka tankar.

Jag vill även tacka Allan Gunnarsson, universitetslektor på SLU, för att jag fått använda mig av hans illustrationer och för att han delat med sig av sina egna tankar kring vad naturlig trädgård eller plantering bör innefatta, samt ett stort tack till min handledare Jaana Sippola Westerlund som gett vägledning och agerat bollplank!

Stéphanie Granrot

20130311

Sammanfattning

Detta arbete har syftat till att utreda vad en naturlig eller naturinspirerad trädgård bör innehålla, både vad gäller växtlighet som andra element som tillför det eftertraktade naturlika intrycket.

För att ta reda på detta behövdes en djupare granskning av det mänskliga psykets reaktioner på naturlika intryck, något som det lyckligtvis redan finns många studier om. Inom miljöpsykologin har det länge forskats om hälsofrämjande effekter av naturlika utemiljöer, och många av dessa studier har även kunnat användas i för syftet att ta reda på vad det egentligen är vi människor finner naturlikt.

Sammanställningen av fakta kring ämnet naturlig trädgård har lett till ett designförslag för en trädgård där detta tema passar väl in. I förslaget har punkterna som framkommit av den litterära sammanställningen använts både som analysverktyg och i själva designprocessen.

Den litterära granskningen sammanfattar relevant historik inom ämnet miljöpsykologisk forskning, samt olika teorier kring vad som bygger upp ett naturlikt intryck och hur man idag använder sig av olika planteringsprinciper för att få fram den naturlika känslan.

Resultatet av litteraturstudien är en lista som fastställts i *tabell 1* och består av sexton huvudpunkter och innehåller bland annat *flerskiktiga växtmaterial, ståndortsanpassat växtval, artrikedom, djurliv, naturliga dofter mm*. Resultatet visade att dessa principer är användbara inom både den egna trädgården såväl som i större offentliga miljöer. De kan användas

oavsett storlek på trädgård samt utnyttjas för matproduktion. Principerna har även många miljöfrämjande aspekter som kan vara allt viktigare i framtiden.

Resultatet från litteraturstudien visar även att människans psyke ofta reagerar positivt på platser vi känner igen från vår uppväxt. Man kan därför dra slutsatsen att vi som bor i ett land som är till 64 % täckt av skog borde uppskatta fler planteringar av denna typ där man även infogar skogslika delar i trädgården.

Designförslaget som framtagits är ett resultat av litteraturstudien där de 16 punkterna här införlivats för att skapa rätt intryck på platsen. Analysen har visat att den studerade platsen idag har många naturlika element såsom uppväxta träd, artrikedom, flerskiktad växtlighet och gott om djurliv. Utifrån analysen har lösningar skapats för att förstärka platsens karaktär och binda samman förslaget till en fungerande helhet. Stor vikt har lagts vid att knyta samman trädgården med omkringliggande natur på ett tilltalande vis.

Resultatet av studierna blev ett designförslag inriktat på tre delar av trädgården. Dessa var i sin tur var inspirerade av tre huvudkaraktärer som flera gånger dykt upp i litteraturstudien, ett woodland med angränsande ängsmark inspirerat av William Morris idéer, en fågelberså inspirerad av Robert Hart, samt en perennplantering i soligt läge med tydliga drag från Piet Oudolf.

Summary

The purpose of this thesis has been to examine what a naturalistic or nature inspired garden should contain, thinking about both plant material and other elements who provides the desired finish.

To find the answer there was a need for examining human psychological reactions to naturalistic impressions, a subject that luckily has been examined by others. In the subject of environmental psychology, there has since long been research made regarding the health benefits of naturalistic environments. Many of those studies have been useful for finding out what it really is humans find naturalistic.

The summary of facts regarding the subject naturalistic garden has led to a proposition of a design for a garden where this theme is well suited. In the suggested design the results from the literary study has been implied both as tools for the analysis and in the process of the design.

The result of the literary study is the list *tabell 1* and contains sixteen characters which is amongst others, *multilayered plant material, the right plant at the right place, the use of many different plant species, wildlife and natural scent*. The result shows that these principles are useful both in the private small garden as well as in larger public areas. They can be used for producing food and has many environmental benefits that in the future may be even more important than it is today.

The result of the literary study also shows that the human psyche often has positive reactions to places we recognize from our childhood. It can therefore be suggested that the Swedish population who's country is covered by forest to 64 %, should appreciate garden designs with more forest like feeling.

The suggested design is the result of the literary study since the sixteen characters have been reinforced to create the correct feeling of the place. The analysis has shown that the place of study already have many of the characters such as grown trees, multiple species, multilayered plant material and plenty of wildlife. The new solutions from the analysis have been made to strengthen the theme and create a functional allover design. Much effort has been made to connect the garden to the nature outside in an attractive way.

The result of the studies became a design with focus on three different parts of the garden that where inspired by three main characters who has been mentioned many times in the literary study. A woodland adjoining to a meadow inspired by the ideas of William Morris, a bird bower inspired by Robert Hart, and a perennial border in a sunny location with apparent features of Piet Oudolf.

INLEDNING

Bakgrund

För två år sedan flyttade jag till ett hus på landet utanför Ystad och fick till på köpet en 3000 kvm stor trädgård, en dröm för vilken trädgårdsingenjörstudent som helst! Tankarna kring denna trädgård har minst sagt varit många och föränderliga, men sammanfattades till ett koncept som passar platsens själ. Konceptnamnet blev *Naturlik trädgård*. Trädgården är anlagd delvis på 1870-talet och delvis på 1950-talet, vilket har lett till att många av träden är väldigt stora. Detta i sin tur skapar ett nästan skogslikt intryck. Efter att ha kommit fram till vad jag ville med denna trädgård, nämligen skapa en naturinspirerad plats som fungerar väl både för miljön samt för de användningsområden vi behöver trädgården till, kvarstod frågan ”vilka element tillför ett naturligt intryck i trädgårdsmiljön?”, en fråga som kan tyckas enkel, men kräver en hel del bakgrundsforskning. En annan intressant frågeställning som dykt upp under arbetets gång är ”Hur ska man designa för att uppleva den naturlika trädgården och inte endast betrakta den?”

Det har skett en ökande trend inom anläggandet av naturlika planteringar i det offentliga rummet vilket har skapat skilda reaktioner. Trenden kommer till stor del från Nederländerna där man sedan länge har utnyttjat denna planteringsmetod för att täcka större ytor. Det är ett billigare och mer lättskött alternativ än den traditionella parkmiljön, samt påverkar miljön positivt. Allt fler blir mer medvetna om sina gröna närmiljöer och den positiva hälsoeffekten av dessa. Det finns många vinster i att jobba med nya material och att utvidga ramarna för vad som hör hemma i våra trädgårdar, inte minst ett estetiskt värde.

Mål och syfte

Syftet med detta arbete är att efter sammanställning av olika litterära källor skapa ett designförslag för en naturinspirerad trädgård. Tanken är att genom det designförslaget lyfta fram alla de punkter som kommer fram under litteraturstudierna och på ett praktiskt sätt visa hur man kan utnyttja olika karaktärer och element för att skapa ett naturligt intryck i en privat trädgård. Frågeställningen sammanfattas: *Vilka karaktärer eller element tillför ett naturligt intryck i en trädgårdsmiljö?*

Det är av vikt att undersöka vad det är i människan som reagerar positivt eller negativ på naturlika miljöer när man vill jobba med sådana planteringar. Detta arbete syftar till att användas som bakgrund för både anläggandet av min privata trädgård, som att skapa en mall för andra som är intresserade av ämnet.

Min personliga förhoppning med arbetet är att det i framtiden ska fungera som en inspirationskälla, inte bara för mig själv utan även för andra inom yrkeskåren.

Avgränsningar

Då arbetet ska sammanställas i ett designförslag kommer den litterära undersökningen utgöra en del av arbetet, och själva designprocessen och tankarna kring den utgöra en del. Designförslaget begränsas till illustrationsplan, växtförteckning, beskrivning samt vyer. En analys av platsen idag kommer att utgöra en stor del av själva designprocessen och redovisas delvis med illustrationer och bilder. Själva designförslaget kommer främst att beröra tre olika delar av trädgården.

Avgränsningar har krävts för att arbetet inte skulle bli för inriktat på en specifik teori, då tanken har varit att övergripande se hur andra författare anknyter till begreppet *naturlig trädgård*.

Metodbeskrivning

Designförslaget kommer att baseras både på en litterär undersökning, samt ett designförslag där arbetsprocessen och beskrivningen av den, är en stor del av själva uppsatsen. Den litterära undersökningen avgränsas dels till historisk bakgrund om tidigare natur eller skogslika trädgårdar, samt till miljöpsykologisk forskning som diskuterar vilka faktorer vi människor uppfattar som naturlika eller vad vi kollektivt föredrar för typ av planteringar. Litteraturstudien behandlar även hur den naturlika trädgården används idag med exempel på vilka personer som förespråkar denna stil. Inspirationsbilder kommer att användas på olika sätt för att få fram tankarna.

De sökord som använts är bland annat, *forest garden*, *biodynamisk odling*, *naturlig trädgård* och *naturlik*. Jag har funnit att det finns mycket specialiserad kunskap inom olika ämnen, såsom skogsträdgården som teori, samt andra förhållningssätt till naturlika planteringar. Att använda specifika sökord och utgå från dessa har varit ett bra sätt att strukturera arbetet på, samt att uppsatsen på så sätt fått en röd tråd att följa.

LITTERATURSTUDIE

Den naturinspirerade trädgårdens historia

Den engelska landskapsparken

Den naturinspirerade trädgården är inget nytt påfund. I modern tid har den engelska landskapsparken spelat en mycket stor roll för hur vi i allmänhet betraktar skogslika miljöer och vad vi idealiserar. Penelope Hobhouse (Hobhouse, 1992) nämner att i och med landskapsparken började intresset öka för mer naturlig växtlighet. Även buskar, särskilt blommande, fick med tiden plats i detta stiliserade landskap. Philip Miller, en känd trädgårdsmästare som levde under 1700-talet, förespråkade att man i den klassiska engelska landskapsparken skulle plantera skogsblommor, såsom pingstliljor, vivor och violer. De skulle dessutom planteras på ett naturligt sätt och inte i rader som man tidigare gjort under decennier (Hobhouse,

1992).

Figur 1: Typisk Engelsk Landskapsarkitektur, "The River at Kyrre Park Garden"

Fotograf: Trevor Richard

Den engelska landskapsarkitekturen, eller "romantisk park" som den ibland kallats i Sverige, blev framför allt populär under den senare delen av 1700-talet i England och Europa och den kan betraktas som en moderevolution inom trädgårdskonsten (Larås, 2010).

Det går inte att utelämna det största namnet inom området när man nämner engelsk landskapsarkitektur, nämligen Lancelot "Capability" Brown. Under mitten av 1700-talet utvecklade han konceptet av den engelska landskapsarkitekturen som redan var myntad av andra landskapsarkitekter och drog det hela ett steg längre. En del av hans projekt pågick under 20 år och gick i stort sett ut på att förstärka naturens egen skönhet. Marken var betad av får, och man hade exotiska inslag av byggnationer som kunde se ut som ruiner eller stenrösen fastän de var nybyggda. Man skapade blickfång och scener som ofta var inspirerade av konstvärlden. Hans svenska efterträdare Fredrik Magnus Piper utbildade sig i England och skapade sedan flera parker i Sverige på beställning av kung Gustav III. Hans filosofi var "*en trädgård bör vara som en idealistisk scenografi där man kan gå omkring och begrunda naturen och försjunka i filosofin*" (Larås, 2010, sid 63).

Varför denna stil blev så populär och fortfarande är det än idag antas ha att göra med att omkostnaderna för dessa parkanläggningar var betydligt mindre än de tidigare formella trädgårdarna. Godsägarna kunde även få inkomst av dessa anläggningar i form av betesarrende för de får som höll markterrängen i trim.

Arts & Crafts-rörelsen

Både William Robinson och Gertrude Jekyll bör nämnas som tidiga förespråkare för "woodlandet", eller den naturlika trädgården. De var två av föregrundarna för Arts-and-Craftsrörelsen i England under 1800 och 1900-

talet. Robinson utvecklade en bättre förståelse för hur växter lever i det vilda och ”*motsatte sig den viktorianska tidens vurm för exotiska plantor*” (Blennow, 1995, sid 268). Robinson idealiserade det enkla och valde att använda sig av både inhemska och exotiska växter med ett naturligt utseende som han planterade utefter deras behov och förutsättningar. Gertrude Jekyll gav ut sin bok ”*Colour schemes for the flower garden*” år 1914, och i den hade hon ägnat ett kapitel åt ”*The wood*”. Jekyll ägnar en hel del av kapitlet åt tankar om verklig skönhet i det enkla, något som på den tiden inte förespråkades av så många som idag. Hennes idé med sin ”*woodland garden*” var att låta platsens olika mikroklimat få bestämma vad som skulle växa där och att där låta många av samma art sprida ut sig. Jekyll skriver även i detta kapitel ”*Sense of beauty is the gift of God, for which those who have received it in good measure can never be thankful enough*” (Jekyll & Bisgrove, 2001, sid 29). Detta citat tolkar jag som att Jekyll menar att naturen ofta skänkt oss det bästa materialet från början, och att det kan vara klokt att låta det inhemska materialet styra vad som kan passa på en växtplats.

Skogsträdgården

Skogsträdgården är däremot en ganska ny idé som grundades av Robert Hart underandra delen av 1900-talet. Många menar att hans trädgård är den enda anlagda mogna skogsträdgården idag eftersom han var den första kända att börja med denna odlingsprincip. Utgångsidén från Hart var att man kunde skapa självförsörjning genom att odla sin trädgårdstäppa som en skogsträdgård med främst ätbara plantor. Hart var en visionär och en framtidsmänniska som redan på sin tid tänkte mycket på de hälsofrämjande aspekterna av att ha egen odling, inte bara för miljön, utan för människans behov av stimulans från naturen (Hart, 1996). Han diskuterade även kosthållning och hade även en teori som kallas ”*forest garden diet*”, som förespråkade att man skulle äta så varierat och grönt som möjligt (Hart, 1996). Han argumenterade även för något vi idag diskuterar allt oftare, nämligen bevarande av plantgener. Genom att plantera inhemskt material

och bevara gamla sorter skapar vi ett bibliotek för framtida genbanker, något som blir allt viktigare med tanke på att många arter riskerar att gå förlorade i sjukdomar.

Influenser från Nederländerna

Man har sedan slutet av 60-talet uppmärksammat att den vilda floran blivit allt fattigare i och med ökad bebyggelse och förändrade klimatförhållanden. Intresset för att återföra den naturliga floran in i våra trädgårdar växer stadigt, men det har inte varit helt oproblematiskt. Vår trädgårdsjord är oftast för rik för att odla denna typ av växtlighet som istället frodas på mer magra förhållanden. Gerritsen (Oudolf & Gerritsen, 2003) ger exempel på växter som blir alltför höga i vanlig trädgårdsjord och därmed lägger sig om de inte får stöd, vilket inte alls skapar ett trevligt och naturligt intryck. Piet och Anja Oudolf startade på 1980-talet en plantskola i Nederländerna med inriktning på naturlika växter. De lade större vikt vid växtegenskaper som textur, form, fröställning, höstfärg och vintersilhuett än man tidigare gjort då blomning och färg varit det styrande i valet av plantmaterial i trädgård och parkmiljö. Makarna Oudolf's mål var att finna naturlika växter som var anpassade för vanlig trädgårdsjord. De beställde fröer från hela världen för att sedan testa dem i vanlig trädgårdsmiljö. De fann även gamla sorter på plantskolor i andra delar av världen som inte odlats i Nederländerna på över 100 år då de på den tiden ansågs ha ett för vilt växtsätt för att ha en plats i trädgården, något som nu alltså istället efterlystes. De letade även efter förbättrade plantor av vanligt växtmaterial som var mer hårdigt, samt klarade olika typer av jordarter bättre. Detta par har verkligen haft en hel del att göra med den naturinspirerade trädgårdens historia.

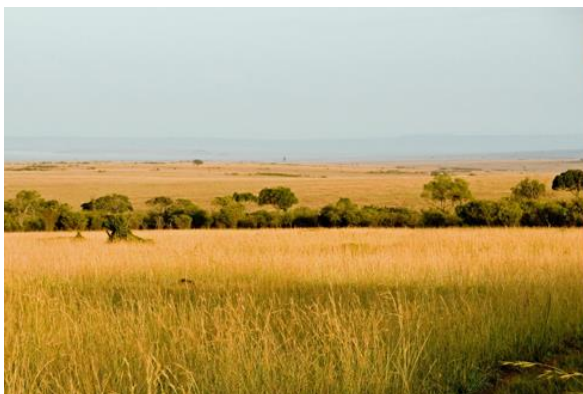

Figur 2: Typisk plantering av Piet Oudolf
Fotograf: Esther Westerveld

Teorier kring människans plats i naturen

Roger Ulrich

Inom viss forskning har man sett på människans reaktion på vad som är tilltalande natur genom två olika teorier. Den första att vi har en medfödd biologisk respons till landskap och den andra att vi är styrda av vår kulturella bakgrund och personliga utveckling. Den första teorin grundar sig i att vi alla genom evolutionens gång utvecklat fördelaktiga känslor för den savannlika naturen. Miljöforskaren Roger Ulrich har pekat på att den engelska landskapsparken ofta föredras eftersom den påminner oss om savannen med sina öppna marker med öar av skydd i form av träd (Dunnett & Hichmough 2004).

Figur 3: Savann i Afrika
Fotograf: Al Peabody

Figur 4: Engelsk landskapspark
Fotograf: George Rex

Jay Appleton

En annan teoretiker, Jay Appleton, har kommit fram till en liknande teori som kallas "prospect/refuge theory". Den grundar sig även på människans biologiska ursprung men menar att vi istället letar efter platser som kan låta oss se utan att bli sedda (Dunnett & Hichmough 2004). Man kan sedan utifrån detta klassificera olika landskap i hur de tillfredsställer detta behov hos människan.

Rachel och Steve Kaplan

Enligt (Dunnett & Hichmough 2004) har Rachel och Steve Kaplan skapat en mer omfattande teori kring ämnet som kan beskrivas som psyko-evolutionistisk. Deras verktyg presenteras på följande vis, ”*In the ‘preference matrix’, the four critical factors of coherence, complexity, legibility and mystery are defined by reference to the different ways in which humans obtain information about their environment- ‘understanding’ and ‘exploration’-and how accessible that information is: whether it is ‘immediate’ or ‘inferred/predicted’.*” (Dunnett & Hichmough 2004, sid 296)

KAPLAN'S PREFERENCE MATRIX		
	Understanding	Exploration
Immediate	Coherence	Complexity
Inferred/ predicted	Legibility	Mystery

Figur 5: Kaplan's preference matrix, (Dunnet & Highmough 2004)

Genom undersökningar med detta verktyg har Kaplan och Kaplan kommit fram till att dessa fyra faktorer har det största beskrivande värdet. De har även genom matrixen fastställt att människan har fördelaktiga känslor för landskapstyper med öppna siktlinjer, men man vill samtidigt ha mystik i form av dolda gånger som kurvar sig så att man ska undra vad som sker runt nästa krök. Paret Kaplan har även kommit fram till att vi ofta har en högre preferens för landskap som liknar de vi är vana vid, eller har växt upp i. Exempelvis föredrar aboriginer den australienska ödemarken, medan en västerlänning föredrar skog eller öppna landskap. Man kan av den teorin dra slutsatsen att vi i Sverige borde föredra skogsmark, då vårt land täcks till 64 procent av skog, vilket gör oss till det näst mest skogstäckta landet i Europa (Kirby, 1992).

Anna Jorgensen

Anna Jorgensen (Jorgensen, 2004) argumenterar för att även om den engelska landskapsparken fortfarande för många är ett ideal så kan denna stil förnyas. Man kan använda landskapsparken som ett ramverk och bygga vidare på idén med att införa element som tillför en biologisk och strukturell mångfald. Jorgensen ger exempel på element som öppna platser, övergångar, woodland, krön, landformationer, vatten och vattenbryn. Man kan tänka sig många element som passar in för att skapa bättre aktivitetsytor än vad den klassiska landskapsparken kan erbjuda (Dunnett & Hichmough, 2004). Dock är de flesta av dessa studier utförda med det offentliga rummet i åtanke, och vad vi vill ha i vår privata trädgård skiljer sig ofta från det. Det finns även tankar kring vilken inställning vi har till naturen och hur vi på detta sätt uppskattar olika typer av planteringar. En mindre undersökning har gjorts där man fann att personer med ekocentriska åsikter föredrar vildvuxna landskap (Dunnett & Hichmough 2004). Ekocentrism är en term som används för att förklara en ekologisk politisk filosofi för att utmärka ett naturcentrerat motsatt till ett människocentrerat värdesystem.

Behovet av att anlägga naturinspirerade trädgårdar

William Robinson

Vad är egentligen naturligt? Ett svar kan man få om man går i William Robinsons fotspår. Han levde mellan 1834-1896 (Blennow 1995) och var en av förgrundsgestalterna för Arts-and-Crafts rörelsen i England som var en motreaktion till det då rådande strikt arketoniska trädgårdsidealet. Robinson var en pionjär inom mycket, men framförallt förespråkade han den lättskötta och naturlika trädgården genom sin bok "The wild garden" som publicerades första gången år 1870. Han ställde sig frågan "*What is wild?*" och skrev "*There has been some misunderstanding as to the term 'Wild garden', it has nothing to do with the old idea of the 'Wilderness'*" (Robinson & Darke, 2010, sid 52). Begreppet 'Wilderness' står för en orörd och naturlig miljö på jorden som inte påverkats av mänsklig aktivitet. Det finns få sådana platser kvar på jorden idag, och Robinson menade att 'The wild garden' inte hade något med denna idé att göra då vi människor vid anläggandet av en trädgård motsäger oss hela den principen. Däremot kan man ha den vilda och naturlika miljön som ett ideal i skapandet av en trädgård av många olika anledningar.

Miljöpsykologi

Anläggandet av skogsträdgårdar har blivit populärt inom trädgårdsterapi, där man förespråkar att människan behöver naturliga miljöer för återhämtning i dagens stressiga samhälle. En teori kring natur och hälsa är skapad av paret Rachel och Stephen Kaplan som arbetar på University of Michigan i USA inom miljöpsykologi (Grahm & Ottoson, 2010). De har forskat i våra mänskliga behov av att komma bort från riktad koncentration och istället uppleva fascination. Riktad koncentration är när vi sitter med en bestämd uppgift exempelvis framför en dator, och fascination är när vi

spontant uppmärksammar exempelvis en fågels kvitter, eller känner en kall vind i håret. I naturen kan våra sinnen reagera som det är meningen att de ska göra och det är för de allra flesta mycket rekreativt. På Alnarp har man fortsatt forska inom detta område, och professor Patrik Grahn har skapat en egen teori som kallas ”Åtta dimensioner av natur” (Grahn & Ottoson, 2010). Beroende på hur människan mår, söker hon olika egenskaper i sin omgivning. Man har genom forskning kommit fram till att sårbara människor, såsom psykiskt sjuka och autistiska, gärna söker sig till de platser som känns mest naturlika. Patrik Grahn har klassat dessa platser som ”Rofylld, Natur, Skydd”. Rofylld beskrivs som, *”Lugn, tystnad och tecken på omsorg. Ljud av vind, vatten, fåglar och insekter. Inget skräp, inget ogräs, inga störande människor. I byggnader kan detta upplevas i fridfulla kyrkorum”*. Natur som *”Fascination av vild natur. Växter ser ut att vara självsådda. Lav- och mossbelupna stenar, gamla djurstigar. Området är inte skapat av människor utan av något större och mäktigare”*. Skydd beskrivs *”En trygg ombonad plats, en tillflykt. En liten hemlig oas där man kan slappna av och vara sig själv, och även ha möjlighet att experimentera och leka.”* (Grahn & Ottoson, 2010, sid 65).

Miljöaspekter

Det diskuteras idag inom alla samhällsområden hur vi som människor kan påverka den globala miljön positivt. Ett steg i rätt riktning är att låta sig inspireras av permakulturens odlingsprinciper som går ut på att man använder naturens ekosystem som modell (Withfield, 2000). Genom att utgå från detta tankesätt sparar man mycket arbete såsom beskärning, gödsling och ogrärensning. Inom permakulturen, som främsta handlar om odling, bryr man sig sällan om det estetiska uttrycket, men vid anläggandet av en trädgård måste självklart även detta vägas in. Genom att anlägga en skogsträdgård jobbar man med naturen istället för emot den. Det första steget är att analysera ståndorten för att komma fram till vilka växter som trivs på just denna plats.

Estetiska aspekter

Sist men inte minst bör det estetiska perspektivet belysas som en av huvudanledningarna att skapa naturlika planteringar. Ofta har miljömässiga aspekter använts som en anledning till att anlägga på detta sätt, men det har blivit allt mer accepterat och anses som tilltalande med naturinspirerade trädgårdar eller parker. Man skapar på detta vis en plats som lättare harmonierar med sin omgivning, och som innehåller mer än bara uppseendeväckande fägring sommartid. Året runt aspektet är även en viktig faktor att räkna med.

På utställningar som Chelsea Flower Show i England har man sett prov på denna trend, i synnerhet från vår svenska landskapsarkitekt Ulf Nordfjell som gärna använder sig av naturinspirerade växtarter och kompositioner. Detta har ökat i popularitet och blivit något som gemene man hämtar inspiration ifrån.

*Figur6: Ulf Nordfjells design på Wij trädgårdar
Fotograf: Vilseskogen*

Den naturlika trädgårdens sammansättning

Det finns en rad olika teorier och åsikter om vad som sammansätter en trädgård med naturligt intryck. Många har delade åsikter och vissa är mer extrema än andra. I följande stycke kommer de jag finner mest relevanta för min trädgårdsdesign att sammanfattas.

Exempel från skogsträdgården

Robert Hart var den som först konkret började tala om skogsträdgården och dess innehåll. Termen ”forest gardening” myntades av honom på 1980-talet. Han har fått flera efterföljare, varav Martin Lawrence är en av dem, som sammanfattar principen så här: *”A forest garden is a garden modelled on the structure of young natural woodland, utilising plants of direct and indirect benefit to people-often edible plants. It may contain large trees, small trees, shrubs, herbaceous perennials, herbs, annuals, root crops and climbers, all planted in such a way as to maximize positive interactions, with fertility maintained largely or wholly by the plants themselves.”* (Lawrence, 2010, sid 17). Viktigt är att veta att när Lawrence skriver ”woodland” så menar han inte det vi i Sverige kallar för woodland, som indikerar ett mörkare uppvuxet skogsparti, utan han refererar till ung skog med träd som når max 10 meter i höjd.

Som de flesta som förespråkar naturlika planteringar talar Lawrence (2010) om fördelarna för miljön med sådana planteringsprinciper. Att odla på detta sätt kräver inga större ytor, även om det har sina fördelar, men Lawrence menar att alla kan odla på detta vis i sina egna små trädgårdar och producera en stor del av sin egen mat. Med tanke på transportsträckor och utsläpp för varje vara vi köper från affären är det en stor miljövinst med allting vi kan producera på egen hand. Skogsträdgården i Harts anda producerar mycket föda utan att det kräver större skötsel, något som kan uppskattas även av de som inte har något större trädgårdsintresse i övrigt.

En annan aspekt som Lawrence belyser är att den skogslika trädgården har bättre motståndskraft för extrema klimatförändringar. Ju fler arter trädgården består av, desto större chans har man att trädgården klarar sig, då har man råd att förlora en sorts träd eftersom inte hela strukturen är uppbyggd kring just den arten. Samma princip gäller för att skydda sig mot växtsjukdomar och skadedjur. Lawrence tar i större grad än Robert Hart upp att denna odlingsprincip inte bara är nyttig både för människan och miljön, utan även är estetiskt tilltalande. Han skriver *"When you are in a forest garden it does not feel like a 'normal' cultivated garden - it feels somehow wilder, more jungle - like places, less managed, less interfered with. In an age where so many people do not perceive themselves as living close to nature, forest gardens can reconnect them to an abundant nature in a way that visits to nature reserves cannot- for we are all participants in nature, and consumers of the food and other materials that nature provides."* (Lawrence, 2010, sid 21). Ytterligare en anledning för anläggande av skogsträdgårdar är att man bjuder in djurliv i sin närmiljö. Igelkottar, fåglar, fjärilar och många fler trivs i dessa miljöer och tillför i största grad en "naturlik" känsla.

Träden är det som skapar ramen för skogsträdgården, så det är av största vikt att välja dem med stor omsorg, t.ex. ser flerstammiga träd oftast mer naturliga ut. Det är även viktigt att tänka på rotkonkurrens vid planteringen för att undvika att vissa träd blir överetablerade och tar död på sina grannar (Whitefield, 2000). Ljus och skugga påverkar hur växterna etableras och mår. Träden tar det mesta av ljuset eftersom dess kronor befinner sig. När man väljer mellanskiktet, som huvudsakligen består av buskar är det en fördel att välja material som naturligt växer som undervegetation till träd. De klarar oftast ganska skuggiga förhållanden, men det påverkar blomning och fruktsättning på ett negativt sätt. Man kan dock utnyttja skogsbrynet, även kallat the "woodland edge", för att få ljus in till mellan- och markskiktet. Detta är gränsen ut från skogspartiet mot exempelvis en äng som visas i bilden på sida 28. Det finns många likheter vad gäller

växtmaterial i en traditionell trädgård som i en skogsträdgård, men i skogsträdgården växer allting tillsammans istället för den klassiska uppdelningen i den vanligare trädgården där man gärna har exempelvis en del för odling och en del för bärbuskar.

Exempel från Arts-and-Crafts rörelsen

Som tidigare nämnts finns det två stora föregångsgestalter för den naturlika trädgården inom Arts-and-Crafts rörelsen, nämligen William Robinson och Gertrude Jekyll. Robinson kallade sin princip ”The wild garden” och han tänkte mer på vad som var tilltalade för ögat snarare än att producera mat. Hans grundidé var att plantera växter där de naturligt skulle frodas utan någon större skötsel. Han förespråkade även att anlägga en del av trädgården enligt denna princip, och ha en annan mer strikt skött yta närmre huset. Den ”vilda” delen fungerar bra som en ram för den traditionella trädgården. Robinson ansåg inte att inhemskt växtmaterial var det enda rätta att använda, utan använde plantor från hela världen som han tyckte hade rätt utseende och växtförutsättningar för ändamålet. Han fann att många av de växter som var för starka i sin tillväxt för den traditionella trädgården passade utmärkt i den vilda trädgården där de kunde få utrymme att sprida sig fritt (Robinson & Darke, 2010).

Gertrude Jekyll skapade ett woodland likt Robinson kring sitt hem i England. Hon hade en formell del i sann Arts-And-Crafts anda som hon angränsade till en större del av trädgården, som utgjorde en utgallrad skog på 10 hektar. Hennes tankar kring denna del av sin trädgård, som hon kallade ”The wood”, var att platsen skulle få förändra sig själv utan konstant mänsklig påverkan. Hon skrev i sin bok *”I did not specially aim at variety, but, guided by the natural conditions of each region, tried to think out how best they be fostered and perhaps a little bettered”*. (Jekyll & Bisgrove, 2001, sid 28). Gertrude Jekyll var en kvinna som tänkte på det mesta när det gäller växtlighet. Det var viktigt att platsen skulle vara attraktiv året runt. När hon började arbeta med sitt skogsparti var trädens placering det viktigaste grundarbetet. Hon beskrev att hon lät träden hålla hand, med vilket hon

menade att avståndet mellan dem inte skulle vara mer än att trädkronorna kunde sammanflätas lätt, eller att de skulle släppa in så pass mycket ljus att det möjliggjorde för ett fältskikt. Jekyll diskuterade även hur stigarna in till skogspartiet borde vara uppbyggda. Gränsen mellan den formella trädgården och skogspartiet skulle knappt märkas när man närmade sig stigen. Hon skrev *"within a few yards the turf path becomes a true wood path"* och *"The wood path is merely an easy way that the eye just perceives and the foot follows"* (Jekyll & Bisgrove, 2001, sid 33). Inga hårda kanter fick förekomma, inte heller några uppenbara gränser, därför motsatte hon sig klippta stigar då de skapar alltför hårda och tydliga avgränsningar.

Definitioner, förhållningssätt och begrepp

Om man ser till vad det engelska ordet "natural", eller "naturalistic" betyder så beskrivs det *"a style characterized by a close adherence to nature"* (Heatherington & Sargeant, 2005, sid 1) Detta översätts som "en stil som karaktäriseras av en nära tillgivenhet för naturen". Att förhålla sig till begreppet naturlig trädgård på detta sätt är en bra och enkel utgångspunkt, som sedan kan varieras i det oändliga.

Det är även tänkvtvårt att en artificiell installation på ett mycket bra sätt kan resonera med naturliga omgivningar om det görs på rätt sätt, och ibland kan det även framhäva naturen i kontrast med det mänskligt skapade.

Exempelvis ser landskapet runtomkring en trädgård vildare ut om man har en formklippt häck som avgränsning.

Som trädgårdsingenjör kan uppgiften att anlägga en naturlig trädgård beskrivas *"Nature is abstracted by the designer, to a greater or lesser extent, in order to form, not wilderness, but a garden that evokes wilderness."* (Heatherington & Sargeant, 2005, sid 1). Författaren uttrycker vikten av att utgå från platsens förutsättningar när man börjar fundera kring designen av naturlika planteringar. Jordens egenskaper, pH, sol, skugga, dränering mm ska tas i beaktande, och inte minst redan existerande växter som kan bli användbara i den nya planeringen. Det har även skett en ökad trend i parkmiljö att vända sig till naturlig växtlighet för att skapa större

lättskötta ytor. När man inte längre anlägger klassiska rabatter med färgsprakande blomning krävs det att besökaren kommer närmare växterna. Det har därför även blivit vanligt att man skapar gångar och stigar igenom planteringarna så att naturen kan upplevas istället för att beskådas. Man kan även välja att dela in naturlika planteringar efter tre olika uppbyggnadssätt (Källens Eldstrid, 2007). *Habitat restoration* är en metod man använder för att återskapa den natur som tidigare funnits på platsen innan människan påverkat. *Creative conservation* är en annan metod som utgår ifrån att det är svårt att veta hur växtligheten såg ut innan mänsklig påverkan, samt kan den växtligheten i nuläget ha svårigheter att överleva. Därför använder man växtlighet som liknar den omkringliggande naturens och har friare händer att tolka vad som är naturligt. Det tredje sättet kallas *Anthropogenic landscape*, och då är det estetiska värdet viktigare än att hålla sig till de korrekta naturliga växterna.

Piet Oudolf

Piet Oudolf är en av de som med störst framgång använt sig av naturinspirerade planteringar. I hans bok *Planting the natural garden* (Oudolf & Gerritsen, 2003) har han flera uppslag med olika stilar för olika delar av den naturlika trädgården. Hans tankar kring design är mycket inspirerande och användbara. Han funderar kring vilken atmosfär plantorna förmedlar och hur de bäst kan användas tillsammans, samt i vilket syfte man planterar dem. Han ger exempel på bland annat lummig, luftig, lugn och överdådig grönska med diverse växter, som man kan kombinera efter eget tycke. Detta koncepttänkande kring den naturlika trädgården är en viktig del för att få den att hålla samman på ett fungerande sätt.

”Stylised nature”

Det finns så kallade Heem parks i Amstelveen, en förort till Amsterdam där man använder sig av konceptet ”Stylised nature” för att skapa grönområden som påminner om äkta natur. Nigel Dunnett, erkänd professor och författare inom planteringsdesign och vegetationsteknologi har skrivit i en artikel för

The Telegraph (Dunnett, 2003) om skönheten i dessa naturlika parker och hur de bör inspirera oss alla att plantera efter denna modell. Redan på 1930-talet började dessa parker anläggas för att visa den Holländska vilda florans skönhet och man använde sig av 450 olika arter i en naturinspirerad parkmiljö. Dessa parker ser till skillnad från många andra naturinspirerade anläggningar mycket naturlika och välskötta ut, inte endast som ett stycke vildväxande mark. Mycket tanke finns bakom anläggandet av dessa parker vad gäller gångar, höjder, hur man närmar sig området samt hur det är att befinna sig på själva platsen. När det gäller upplägget för hur man ska plantera utmed kanter till mer öppna områden ser det mest naturligt ut om man planterar flera olika lager.

Allan Gunarsson, universitetslektor på SLU, som studerat de naturlika parkerna i Nederländerna sammanfattar det viktigaste för en naturlig plantering med flerskiktade växtmaterial som han visar i illustration 1 på sida 28 (Gunnarsson, 2012). Det ska även vara överglidande gångar mellan olika rum i naturen. Man ska känna att man går från en plats till en annan utan att man riktigt vet varför man känner det. Ojämn mark signalerar naturlikt genom våra fötter. Visst dött material måste förekomma på platsen för att det inte ska se för städat ut, samt tillför detta ett rikare djurliv som i sin tur sänder starka naturalistiska signaler. Naturliga dofter är mycket viktiga för att olika sinnen ska få jobba och kan dessutom väcka många minnen till liv. Gunnarsson påpekar även att det finns vissa element som bör utebli för att skapa den naturlika känslan, framförallt formklippt växtmaterial, strikta linjer och tydliga spår av skötsel.

Figur 8: av Allan Gunnarsson som visar hur en woodland edge kan se ut med flerskiktade material

Sammanfattning

En sammanställning av litteraturen har gjorts i form av en punktlista i *tabell 1*. Listan resulterade i 16 punkter som jag anser varit de element som nämnts flest gånger. Listan är sedan tänkt att användas som inspiration för framtida arbeten inom ämnet naturlig trädgård, samt att den ska spela huvudroll i min egen design.

Sammanställning av litteraturstudien i punktlista

1	<i>Flerskiktigt växtmaterial. Detta består av noggrant utvalda träd som släpper igenom tillräckligt med ljus, buskar och markskikt som kan bestå av örtartade perenner, örter, annueller, klätterväxter och lökväxter</i>
2	<i>Ståndortsanpassat växtmaterial, rätt växt på rätt plats. Se platsens olika mikroklimat och plantera utefter bästa förutsättningarna</i>
3	<i>Växtmaterialet får gärna vara ätbart. Bärbuskar, fruktträd, marktäckande bär mm</i>
4	<i>Artrikedom, välj flera olika växtmaterial som kan dra nytta av varandras egenskaper. Blir dessutom mer motståndskraftigt mot skadeangrepp och sjukdomar.</i>
5	<i>Locka in djuren i trädgården, fjärilar, fåglar, bin och mycket mer kan bidra till bättre blomning och mer frukt</i>
6	<i>Utnyttja principen "The woodland edge" som innebär att plantera tre skikt mot öppna ytor för ett mer naturligt intryck</i>
7	<i>Blanda växtmaterial i planteringarna, inte dela upp exempelvis en fruktlund, utan låt all växtlighet smälta samman</i>
8	<i>Låt träden "hålla hand", plantera så att avståndet blir fungerande mellan dem och så att kronorna bildar ett lagom sammanhängande tak över trädgården</i>
9	<i>Anlägg stigar som omärkt leder mellan olika rum i trädgården med mjuka övergångar. Exempelvis från en formell del an trädgården till en informell ska det ske en glidande övergång</i>
10	<i>Undvik för mycket fri sikt, låt ögat undra vad som ska komma bakom nästa krök</i>
11	<i>Förhålla sig till omkringliggande natur. Fundera kring hur man kan knyta samman omkringliggande landskap eller skärma av om det är vad som behövs</i>
12	<i>Undvika tydliga gränser och klippta kanter. Inget formklippt samt låta skötseln vara osynlig, dock inte samma sak som att inte sköta!</i>
13	<i>Låt marken vara ojämn</i>
14	<i>Naturliga dofter, ha med i åtanke vid val av växtmaterial</i>
15	<i>Låta visst dött material finnas kvar, såsom en nedfallen gren från ett träd</i>
16	<i>Övriga tillbehör ska helst vara tillverkade av naturmaterial. Om man följer Arts-and-Crafts andan ska de även vara närproducerat och gärna egentillverkat</i>

Tabell 1: Sammanställning av litteraturstudien i punktlista

Av: Stephanie Granrot

DESIGNPROCESSEN

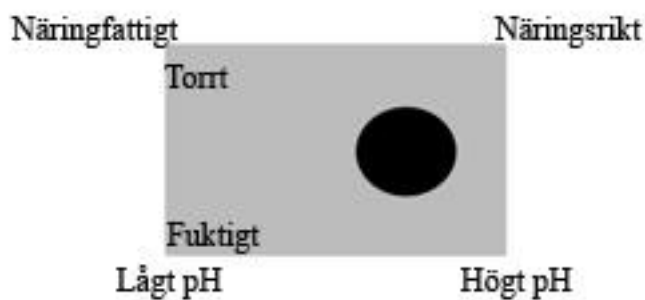
Analys & Nulägesbeskrivning

Jord

Platsen för designförslaget ligger i Knickarp, en by mellan Ystad och Blentarp i Skåne. Trädgården anlades ca år 1870 och ytterligare en del tillkom på 1950-talet. Det är i växtzon 1 i skyddat läge. Landskapet runt omkring platsen är kuperat. Ängsmark angränsar trädgårdens västra sida, och landsväg den östra sidan. Bortom landsvägen ligger lövskog. Södra och norra sidan angränsar till granntomter. Hela trädgården sluttar lätt mot väster.

Då det växer väldigt många arter som frodas i denna trädgård känns det befogat att anta att jorden mår bra och fungerar väl. Trädgården är i stort sett oarbetad de senaste 10 åren, organsikt material har fått ligga kvar och bli till mull.

Ståndortsbeskrivning kan kallas god åker och trädgårdsjord.

Figur 9: Ståndortsbeskrivning baserad på Allan Gunnarssons illustrationer

Av: Stephanie Granrot

Nulägesbeskrivning

Figur 10: Nulägesplan med beskrivning i tabell 2 på följande sida

Illustrerat av Stephanie Granrot

Nulägesbeskrivning

1	<i>Landsväg, Gamla Lundavägen</i>
2	<i>Parkeringsyta</i>
3	<i>Huvudbyggnad, framsidan mot landsvägen</i>
4	<i>Stenlagd terrass</i>
5	<i>Berså av Doftschersmin, Olvon, Syrén och Paradisbuske</i>
6	<i>Gammal bok, högst belägna trädet i den sydligaste hörnan av trädgården</i>
7	<i>Klippt gräsmatta</i>
8	<i>Dunge av Japanska prydnadskörsbär, garage under träden</i>
9	<i>Växtlighet mot granntomten. Stor björk, Syrén och Plymspirea</i>
10	<i>Ligusterhäck försätter vara insynsskydd mot grannen</i>
11	<i>2 meter högt plank övervuxet med klätterhortensia och vildvin</i>
12	<i>Växthus med odlingsytor omkring. Stensättning runt</i>
13	<i>Växtlighet mot södersidan bestående av Hängbjörk, Rhododendron, Smällspirea, Fläder, Strutbräken, Korgvide, Plommon, Körsbärspplommon, Körsbär och Kaukasisk vingnöt</i>
14	<i>Granhäck i varierande höjd mot grannen i söder</i>
15	<i>Dunge av stora träd och buskar bestående av Kastanj, Hassel, Blodhassel, Vitbrokig kornell, Doftschersmin, Fläder, Fågelbär, Lind, Tall, Gran, Poppel och Björk. Kirskål och nässlor dominerar som fältskikt</i>
16	<i>Hönshus och gård omringat av stora buskar av Paradisbuske och Doftschersmin</i>
17	<i>Vedbod</i>
18	<i>Lekstuga</i>
19	<i>Ängsmark i väster, siktlinje hela vägen från huset</i>
20	<i>Två fruktträd, Äpple och Krikon</i>
21	<i>Rabatt med Ginkgoträd</i>
22	<i>Gammaldags vattenpump</i>

*Tabell 2: Nulägesbeskrivning**Av: Stephanie Granrot*

Befintlig växtlighet

<i>Träd & buskar</i>	
<i>LATIN</i>	<i>SVENSKA</i>
<i>Aesculus hippocastanum</i>	<i>Kastanj</i>
<i>Amelanchier laevis</i>	<i>Kopparhäggmispel</i>
<i>Betula pendula</i>	<i>Hängbjörk</i>
<i>Betula pubescens</i>	<i>Vårtbjörk</i>
<i>Buxus sempervirens</i>	<i>Småbladig buxbom</i>
<i>Cornus alba</i>	<i>Vitbrokig kornell</i>
<i>Corylus avellana</i>	<i>Hassel</i>
<i>Corylus maxima 'Purpurea'</i>	<i>Blodhassel</i>
<i>Fagus sylvatica</i>	<i>Bok</i>
<i>Ginkgo biloba</i>	<i>Kinesiskt tempelträd</i>
<i>Kolkwitzia amabilis</i>	<i>Paradisbuske</i>
<i>Laburnum x watereri</i>	<i>Gullregn</i>
<i>Ligustrum vulgare</i>	<i>Liguster</i>
<i>Malus domestica</i>	<i>Äpple</i>
<i>Philadelphus coronarius</i>	<i>Doftschersmin</i>
<i>Physocarpus opulifolius</i>	<i>Smällspirea</i>
<i>Prunus avium</i>	<i>Fågelbär</i>
<i>Prunus cerasifera</i>	<i>Körsbärsplommon</i>
<i>Prunus cerasus</i>	<i>Surkörsbär</i>
<i>Prunus domestica</i>	<i>Plommon</i>
<i>Prunus serrulata</i>	<i>Japanskt prydnadskörsbär</i>
<i>Pterocarya fraxinifolia</i>	<i>Kaukasisk vingnöt</i>
<i>Rhododendron catawbiense</i>	<i>Lila parkrhododendron</i>
<i>Salix viminalis</i>	<i>Korgvide</i>
<i>Sambucus nigra</i>	<i>Fläder</i>
<i>Symoricarpus albus</i>	<i>Snöbär</i>
<i>Syringa vulgaris</i>	<i>Bondsyrén</i>
<i>Viburnum carlesii</i>	<i>Doftolvon</i>

*Tabell 3: Befintlig växtlighet**Av: Stephanie Granrot*

Skugganalys

Figur 11: Skugganalys

Av: Stephanie Granrot

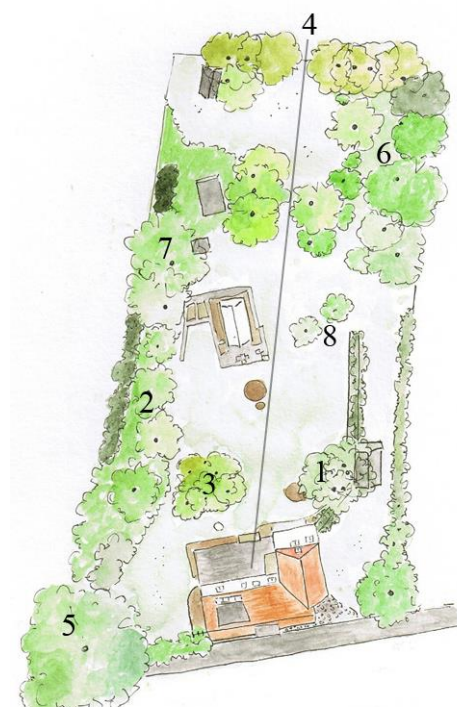
Trädgården har mycket befintlig växtlighet och uppväxta träd som skuggar, särskilt utmed den södra långsidan. Detta medför att trädgårdens södra sida nästan alltid helt ligger i skugga. En stor del av trädgårdens norra sida har dock full sol större delen av dagen. Även terrassen vid huset är en solig plats. Nästan hela trädgården är placerad väster om huset. Framsidan har förmiddagssol och baksidan eftermiddagssol. Många av träden är så pass etablerade att de skapar ett mycket tätt tak och därmed är hela den nordvästra delen av trädgården mer eller mindre i konstant skugga.

Värdeanalys

1	Körsbärsträden med storslagen blomning och undervegetation av hasselört. Vildvin och murgröna klättrar i träden och bildar ett tätt tak även vintertid.
2	Växtligheten utmed södersidan bildar tätt buskage som ger ett vilt och frodigt intryck. Undervegetation av strutbräken bidrar till djungellik känsla. Växtligheten bildar en gång i gräset mot bersån.
3	Bersån har rikt fågelliv och bildar ett eget rum i trädgården.
4	Sikten mellan huset och ängen skapar en känsla av kontakt mellan två olika världar. Två träd bildar en port.
5	Bokträdet skyddar huset mot hård vind och regn och ger en känsla av tidlöshet. Kronan är mycket tät och bildar ett heltäckande tak. Myskmadra som undervegetation.
6	Buskaget i nordvästra delen av trädgården är idealisk för att skapa ett woodland. Uppväxta flerstammade träd och varierande arter skapar mycket naturligt intryck. Där finns en början till en gång som känns hemlig och spännande.
7	Vingnötsträdet känns exotiskt och är mycket vackert när det sätter frukt.
8	Fruktträd

Tabell 4: Värdeanalys

Av: Stephanie Granrot

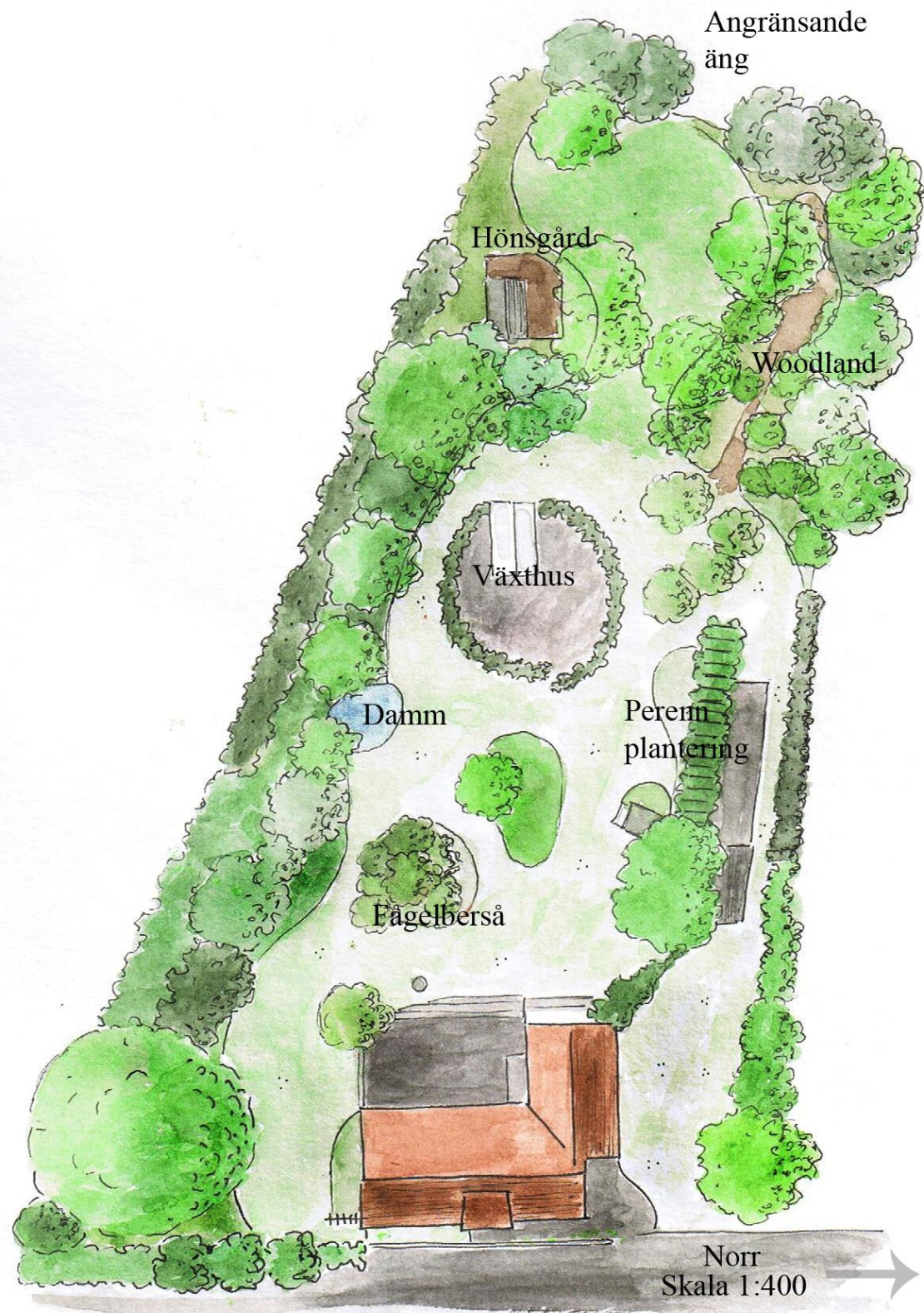

Figur 12: Värdeanalys

Av: Stephanie Granrot

Då trädgården är gammal finns det flera värdefulla element att ta tillvara på. Det krävdes att dessa för att de inte skulle glömmas bort under designprocessens gång. Resultatet presenteras på följande sidor.

Förslag

Figur 13: Illustrationsplan ny design naturlig trädgård

Av: Stephanie Granrot

Woodlanddelen

Woodlandsdelen är till stor del inspirerad av tidigare nämnda William Robinson, som i sin bok "The Wild Garden" beskriver att man i den vildare delen av trädgården helt enkelt planterar växter där de trivs sprider sig på egen hand. Många av växterna som används i denna del finns med i hans egna planteringar, och skapar oavsett härkomst, ett naturligt och behagligt intryck. Detta är en del av trädgården som förmedlar ett lugn och en upptäckarglädje över de arter som kan dyka upp helt på egen hand, blandat med de planterade.

De naturlika element som här framhävs rör både växtlighet samt material. Utmed den västra delen av trädgården som angränsar till ängsmark finns idag en gammal stenmur som till stor del sjunkit ner i marken. För att bevara kulturvärdet och skapa en inramande effekt kommer muren åter att byggas upp. Även om detta avgränsar ängen utanför och trädgården innanför skapar det en viss mystik och undran om vad som ligger på andra sidan muren vilket blir en viktig del av designen.

Ingången till woodlandet sker succesivt på den östra sidan och mer direkt på den syd västra sidan, helt efter Gertrude Jekylls tidigare nämnda tankar. Vid den östra ingången leds man in i woodlandet mellan fruktträden och stigen förändras från gräsmatta till markflis för att skapa en mer ljudskyddad atmosfär, men även en känsla av succesiv övergång. Växtligheten består av redan uppväxta träd och buskar bestående av bland annat fågelbär, hassel, kornell, kastanj, björk, lind, tall och fläder. Fältskiktet har planerats för att ljusa upp den mörka platsen med mycket vitblommande växter samt växter som ger ett skirt och sirligt intryck. Strutbräken blir en huvudkaraktär som dyker upp lite överallt på platsen för att binda samman den övriga växtligheten, samt dölja nedvisnat material. Här får nerfallna grenar ligga kvar och multna och fågelholkar sätts upp för att ytterligare locka djurliv till platsen som redan idag är välbesökt av såväl igelkottar som rådjur. Woodlandet har en glänta i mitten som ska fungera som ljusinsläpp och uppehållsplats med viss vy ut över intilliggande äng.

LATIN	SVENSKA
<i>Allium urnisum</i>	Ramslök
<i>Astilboides tabularis</i>	Parasollblad
<i>Astrantia major</i> 'Alba'	Stjärnflocka
<i>Clematis Atragene-gruppen</i> 'Campanulina plena'	Klematis
<i>Convallaria majalis</i>	Liljekonvalj
<i>Cornus canadensis</i>	Amerikansk hönsbär
<i>Crocus tommasinianus</i>	Snökrokus
<i>Digitalis purpurea</i> 'Alba'	Fingerborgsblomma
<i>Galanthus nivalis</i>	Snödroppe
<i>Gillenia trifoliata</i>	Trebladsspira
<i>Helleborus foetidus</i>	Klockjulros
<i>Hyacinthoides hispanica</i>	Spansk klockhyacint
<i>Hydrangea quercifolia</i>	Flikhortensia
<i>Lilium martagon</i> var 'Album'	Vit Krollilja
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	Strutbräken
<i>Podophyllum hexandrum</i> 'Majus'	Indiskt fotblad
<i>Polygonatum biflorum</i>	Amerikansk jätterams
<i>Primula vialii</i>	Hyacintviva
<i>Pulmonaria officinalis</i> 'Blue mist'	Fläcklungört
<i>Pulmonaria officinalis</i> 'Sissinghurst white'	Fläcklungört
<i>Thalictrum rochebrunianum</i>	Skuggviolruta
<i>Tricyrtis hirta</i>	Hårig skugglilja

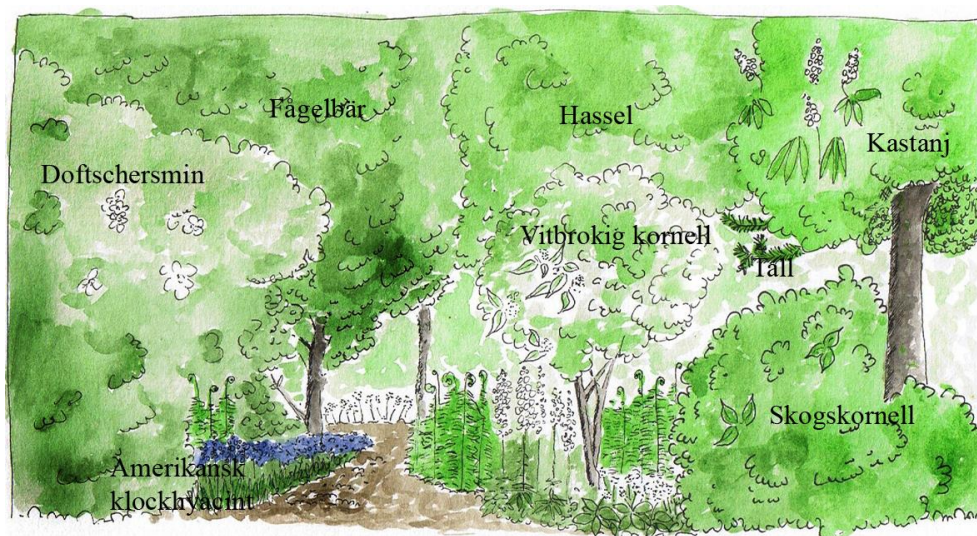
Tabell 5: Växtlista fältskikt woodland

Av: Stephanie Granrot

Figur 14: Förklaring woodland

Av: Stephanie Granrot

Figur 15: Ingång till Woodlandet och vy över gläntan. I fältskiktet ramslök, fingerborgsblomma, strutbräken och klockhyacint

Illustrerat av: Stephanie Granrot

Figur 16: Gläntan med utsikt över ängen och stenmuren. Växter består av liljekonvalj, krollilja, rams, stjärnflocka, strutbräken, gillenia, julros, fläcklungört och parasollblad

Illustrerat av: Stephanie Granrot

Inne i gläntan ska det finnas sittplatser i form av gungor av de enklaste slag. En gammal bräda i rep hängs i träden återigen för att skapa en lekfullhet samt för att störa det naturlika intrycket så lite som möjligt. För övrigt ska denna yta skötselmässigt röras så lite som möjligt.

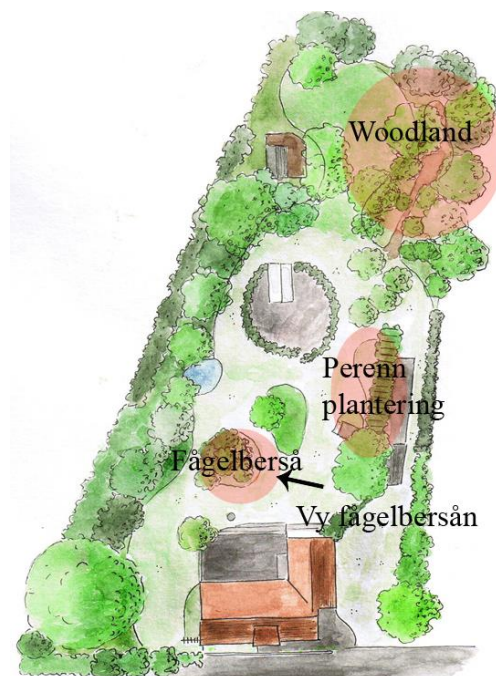
Fågelbersån

Fågelbersån inspireras till största delen av tidigare nämnda Robert Hart som förespråkade skogsträdgården. Han satsade mycket på ätbart material och miljönyttiga växter som lockar djurliv. Fågelbersån har redan en befintlig växtlighet bestående av doftschersmin, paradibuske, syrén och doftolvon. Det saknas ett fältskikt som skapar bättre förutsättningar för djurliv samt förhöjer det estetiska värdet på platsen. Skötselnivån sjunker då man slipper rensa ogräs. Fågelbersån blir en ö i trädgården bland flera andra planteringar och skapar mjuka gånger som leder besökaren genom trädgården på ett behagligt sätt. Bersånersån skapar även en viss mystik då trädgården utan denna växtlighet skulle bli mycket mer överskådlig, och på så vis förlora mycket av det som tillför den naturlika känslan.

LATIN	SVENSKA
<i>Amelanchier lamarchii</i> FK ULTUNA E	Prakthäggmispel
<i>Buddleja davidii</i> `Nanhoe blue	Syrenbuddleja
<i>Philadelphus coronarius</i>	Doftschersmin
<i>Prunus spinosa</i>	Slånbär
<i>Sorbus aucuparia</i> fk VÄSTÅKER E	Rönn
<i>Syringa vulgaris</i>	Bondsyrén
<i>Viburnum carlesii</i>	Doftolvon

Tabell 6: Växtlista träd och buskar i fågelbersån

Av: Stephanie Granrot

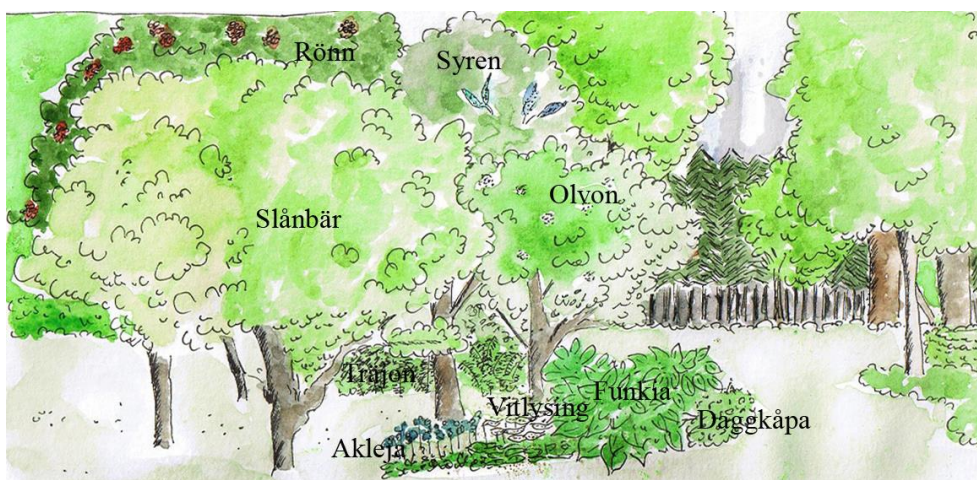
Figur 17: Förklaring fågelbersån

Illustrerat av: Stephanie Granrot

LATIN	SVENSKA
<i>Alchemilla mollis</i>	Jättedaggkåpa
<i>Aquilegia</i>	Akleja
<i>Agastache 'Blue fortune'</i>	Anisört
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Träjon
<i>Erythronium dens-canis</i>	Hundtandslilja
<i>Fritillaria meleagris</i>	Kungsängslilja
<i>Hosta sieboldiana 'Elegans'</i>	Daggfunkia
<i>Lysimachia clethroides</i>	Vitlysing
<i>Narcissus pseudonarcissus</i>	Pingstlilja
<i>Omphalodes verna</i>	Ormöga
<i>Viola odorata</i>	Luktviol

Tabell 7: Växtlista perenner och lökar fågelbersån

Av: Stephanie Granrot

Figur 18: Vy över fågelbersån

Illustrerat av: Stephanie Granrot

Perennplantering i soligt läge

Perennplantering i soligt läge är till stora delar inspirerad av Piet Oudolf's kompositionsprinciper. Han använder sig ofta av luftiga planteringar och har nästan alltid någon form av gräs med. Perennerna är långlivade och tåliga. Planteringen ligger i direkt sol och behöver vara riktigt tät för att inte torka ut. Bakom rabatten finns idag ett plank med klätterhortensia och vildvin, men planket kommer i framtiden att bytas ut mot en pergola, så att man kommer att ha viss utsikt över rabatten från båda håll. Rabatten är mer lekfull än resten av planteringarna i trädgården och mer färgstark. Många av dessa växter lockar fjärilar, bin och fåglar och bildar tillsammans ett vackert blickfång i lugna toner.

Figur 19: Vy perennplantering i soligt läge

Illustrerat av: Stephanie Granrot

Figur 20: Förklaring perennplantering

Illustrerat av: Stephanie Granrot

LATIN	SVENSKA
Actaea simplex `Pink Spike´	Höstsilverax
Allium christophii	Stäplök
Agastache foenicum	Anisisop
Anemone sylvestris	Tovsippa
Aruncus dioicus	Plymspirea
Baptisia australis	Färgväppling
Calamagrotis x acutiflora `Karl Foerster´	Tuvrör
Clematis integrifolia `Floris V´	Klematis helbladig
Dictamnus albus `Purpureus´	Moses brinnande buske
Geranium x magnificum	Kungsnäva
Nectaroscordum siculum	Honungslök
Papaver `Perrys white´	Jättevallmo
Salvia nemorosa `Amethyst´	Stäppsalia
Sanguisorba officinalis	Blodtopp
Sesleria heuffleriana	Vårälväxing
Stachys byzantiana `Big ears´	Lammöron
Symphytum officinale	Äkta vallört
Tulipa tarda	Flocktulpan
Verbascum chaixii `Album´	Franskt kungsljus

Tabell 8: Växtlista perennplantering i soligt läge,
perenner, lökar och gräs

Av: Stephanie Granrot

DISKUSSION

Att förhålla sig till begreppet ”Naturlik trädgård” är för många så självklart att det inte ens beskrivs vad detta innebär när man använder begreppet.

Däremot finner man lika många tolkningar av begreppet som det finns författare som nämner det, vilket i sin tur är mycket intressant att studera.

En fortsatt fråga på detta arbete skulle kunna vara vad det är som gör att vi tolkar frasen på så olika vis? Är det vår uppväxt och miljö som utgör de främsta formgivande faktorerna eller är det något djupare inom oss?

Vad som även varit mycket intressant under arbetets gång är hur olika människor som jobbar med dessa planteringsprinciper håller olika hårt på sina regler. Man kan anta ett mer lekfullt perspektiv och göra en rabatt med inslag av gräs och då kalla denna naturlik, men hade man frågat en biolog hade detta inte alls stämt överens med vad denna kallar naturlik. Detta är en av anledningarna till varför arbetet fått namnet ”*Naturinspirerad trädgård*” då tolkningen blir friare. Som designer slipper man då låsa sig vid det ena eller andra förhållningssättet. Däremot har det varit bra att ha dessa olika perspektiv som förhållningsstrategi för olika delar av trädgården som ska uppfylla olika funktioner. Det finns dock ett genomgående tänk från nästan alla författare inom ämnet, och det berör människans förhållningssätt till naturen.

Efter decennier av kontrollerade parker och trädgårdar verkar det nu som om trenden inom trädgård vänder mot det friare och mer naturlika intrycket, till stor del som ett resultat av alla de miljöfrämjande faktorer som detta medför. Det är inte längre tillåtet att bespruta ogräs hur som helst. Vi har alla blivit mer medvetna om konsekvenserna av sådana insatser vilket måste medföra att ogräs till viss del tilläts i trädgården, samt att man lär sig av de äldre generationerna som inte hade tillgång till kemiska bekämpningsmedel. Jag tror denna trend kommer fortsätta att växa, inte minst i nordiska sammanhang, då vi redan har så många framstående landskapsarkitekter som jobbar på detta vis, exempelvis tidigare nämnda Ulf Nordfjell.

Under arbetets gång har jag mer och mer tänkt på temat som en inspirationskälla då det är svårt att begränsa sina val utefter olika regelverk. Den fråga jag saknar svar på från litteraturen är framförallt vilka material förutom växter, som tillför ett naturligt intryck. Djurliv, vatten, stigar och dofter har visserligen kommit upp som nämnda punkter, men jag skulle vilja ha konkreta svar på förslag till möbler, växtstöd och liknande element som passar att använda i den tänkta miljön. Mitt eget svar på varför informationen för detta inte finns är åter igen att det kan tolkas på så olika sätt av olika betraktare. Det kan även vara ett svårt ämne att forska inom, men om man ser till vanliga trädgårdstidningar finns där gott om inspiration att finna. För min egen design tänker jag i framtiden jobba med material som är närproducerat och på så vis har en anknytning till platsen i sig. Växtstöd kan flätas av eget material från trädgården, stensättning kan inhandlas från lokala producenter och så vidare. Detta förhållningssätt är till stor del Arts and Crafts inspirerat och jag tycker det kan användas i de flesta trädgårdssammanhang.

Det mest intressanta med litteraturstudien har varit att undersöka de miljöpsykologiska och vetenskapligt beprövade studier som berört ämnet. Det finns mycket mer att hämta från de studier som berör hälsofrämjande aspekter av naturlika upplevelser och intryck, och här sker ny forskning hela tiden.

En fras jag själv återkommer till är tidigare nämnda ”att uppleva naturen, och inte endast betrakta den”. Detta är viktigt för mig i min egen trädgårdsdesign. Om man fastnar i tanken att anlägga den perfekta rabatten missar man lätt faktorer som på ett väldigt enkelt vis talar till en djupare del av människan. Exempelvis en svärm fjärilar som samlats kring en viss sorts växt och påkallar vår uppmärksamhet långt mer än en fulländad växtkomposition. Att kunna komma nära med anlagda stigar, att gå igenom tunnlar och uppleva olika rum skapar en känsla av att vara i naturen eller i en naturlig miljö. Att låta nedfallna grenar vara kvar som bostad åt småkryp och på så sätt gynna biologisk mångfald främjar såväl det naturlika intrycket

som miljön. Mycket handlar om att låta skötseln vara så osynlig som möjligt, även om en naturlig trädgård kan vara nog så skötselkrävande, åtminstone de första åren.

Jag har genom min undersökning inte funnit någon banbrytande information, men sammanställningen i *tabell 1* är en bra mall att jobba efter för den som vill göra liknande trädgårdslösningar. I tabellen nämns bland annat vikten av att jobba med flerskiktade växtmaterial, något jag jobbat mycket med i min egen design, exempelvis i woodland delen. Där finns idag ett omfattande trädskikt och därför blev själva arbetet att fundera kring passande fält och buskskikt. William Robinson (Robinson & Darke, 2010) skriver i sin bok *the wild garden* om vikten av att jobba med växter som ser ut att kunna härstamma från platsen, och även det konceptet har jag tagit fasta på i just denna del av trädgården. Fältskiktet består av ljusa perenner och lökar som för sig inte är särskilt uppseendeväckande, men tillsammans skapar den eftertraktade atmosfären.

Artrikedom är en annan faktor som nämnts av flera författare i literaturstudien och som jag valt att lyfta fram i *tabell 1*. Att jobba med flera arter skapar inte bara ett naturligt intryck, utan en hållbar miljö där växterna kan dra nytta av varandra. Olika växter har dessutom egenskaper som att locka till sig djur, dofta eller ha ett speciellt utseende. Att jobba med artrikedom har varit viktigt i min egen design samt att tänka på vilka kvalitéer varje växt tillför. Detta är något Martin Crawford (Crawford, 2010) lägger mycket stor vikt vid inom ämnet skogsträdgård. Att locka djurliv med artrikedom har jag jobbat med i fågelbersån där både träd, busk och fältskikt medför något som lockar olika djur. Bin, fjärilar, fåglar och igelkottar har varit de djur som främst legat i åtanke.

Allan Gunnarsson (Gunnarsson, 2012) nämner vikten av att låta visst dött växtmaterial ligga kvar för att skapa en känsla av att platsen är orörd av människan. Detta tror jag är extra viktigt i den privata trädgården där man allt som oftast är för snabb med att kratta undan det man tycker är misspydande. Genom att låta nedfallna grenar ligga kvar skapar man utöver

ett naturligt intryck dessutom bra boplatser för diverse insekter och gynnar på så sätt en biologisk mångfald i trädgården.

Det var till en början svårt att veta vilken författare jag skulle rätta mig efter i min design, och vilka regler som då skulle gälla, men då jag kom fram till att använda olika personers tankar som inspiration till olika platser i trädgården tycker jag ändå att sammanhanget fungerar utan att bli tråkigt. Det var för mig viktigt att inte ha för stränga regler eftersom man då tvingas välja bort väldigt mycket i framtiden, exempelvis om man följer Robert Harts tankar ska allt material helst vara ätbart. Därför tilltalade mig speciellt William Robinsons tankar om att dela upp trädgården i olika delar där man har striktare och mer välskött kring huvudbyggnaden, och sedan successivt låter naturen tala ju längre bort man rör sig.

Mitt metodval av litteratur som huvudkälla har varit bra, men i efterhand anser jag att det kunde tillfört mycket dels att intervjua några som jobbar med dessa idéer, samt besöka anläggningar som berör ämnet och få inspiration på det sättet. Det finns många hobbyentusiaster inom ämnet, men då är det svårt att vetenskapligt förankra arbetet och därför anser jag ändå att en djupare litteraturstudie varit nödvändig. Jag anser att jag fått många bra svar från det insamlade material, men naturligtvis sätter tiden för arbetet stopp för en vidare granskning inom ämnet. Med mer tid hade jag gjort en ännu djupare litteraturstudie och börjat granska de mänskliga sinnena och kanske använt det som ett tema för trädgården istället. Smak, syn, hörsel, känsel och lukt används ofta som mall att jobba efter inom hälsoträdgårds sammanhang. Det kan vara värt för alla att fundera över speciellt vid anläggandet av naturlika miljöer.

Att använda designprocessen som en del av arbetet har varit till stor nytta för att förankra den nyvunna kunskap jag funnit i litteraturstudien. Att jobba med ett konkret exempel gör arbetet mer reellt och att få jobba med sin egen trädgård gör en ytterst engagerad! Att verkligen fundera ut vilka funktioner man behöver i den privata trädgården är på många sätt en ganska privat

process och man behöver tänka om flera gånger innan resultatet blir klart. Därför begränsades arbetet till tre huvuddelar av trädgården. Resterande yta fick en ny övergripande design med en del förflyttningar av material som finns i dagsläget, såsom lekstuga, hönsgård och vedförråd. Säkert kommer förändringar att ske i framtiden som inte kan förutses idag, men att ha en mall att jobba efter och tydliga mål för de olika områdena skapar en trygghet i den övergripande designen som förhoppningsvis kommer att tillföra det tänkta naturlika intrycket som eftersträvas.

KÄLLFÖRTECKNING

Blennow, Anna-Maria (1995). *Europas trädgårdar*. Lund: Bokförlaget Signum AB

Crawford, Martin (2012). *Creating a forest garden-working with nature to grow edible crops*. Foxhole: Green books

Dunnet, Nigel (2003). Park life (Elektronisk). *The Telegraph*, 12 April

Gertude, Jekyll & Bisgrove, Richard (2001). *Gertrude Jekyll's colour schemes for the flower garden*. London: Frances Lincoln publisher Ltd

Grahn, Patrik & Ottoson, Åsa (2010). *Alnarpsmetoden, Trädgårdsterapi*. Livonia Lettland: Bonnier Existens

Hart, Robert (1996). *Forest gardening: cultivating an edible landscape*. Chelsea: green publishing company

Heatherington, Catherine & Sargeant, Juliet (2005). *A new naturalism*. Chichester: Packard publishing limited

Hobhouse, Penelope (1992). *Gardening through the ages*. New York: Simon & Schuster

Jorgensen, Anna (2004). *The social and cultural context of ecological plantings*.
I Dunnett, Nigel & Hichmough, James (2004). *The dynamic landscape*. London: Spoon Press, ss. 293-321

Kirby, Keith (1992). *Woodland and wildlife*. London: Whitted books Ltd

Kjellsson, Anders (2009). *Skogsträdgårdens system-Bakgrund för utveckling av skogsträdgården på Alnarp*. Sveriges lantbruksuniversitet.
Landskapsingenjörsprogrammet (Fördjupningsarbete 2009)

Källenas, Eldstid, Pernilla (2007). *Naturlika planteringar- hur lika och hur är de lika naturen?*. Sveriges Lantbruksuniversitet. Landskapsingenjörsprogrammet (Fördjupningsarbete 2007)

Larås, Ann (2010). *Engelska trädgårdar*. Stockholm: Natur & Kultur

Oudolf, Piet & Henk, Gerritsen (2003). *Planting the natural garden*. Portland: Timber press

Robinson, William & Darke, Rick (2010). *The wild garden 5th edition*. London UK: Timber press

Whitfield, Patrick (2000). *How to make a forest garden*, 3rd edition. Clanfield UK:
A permanent Publications & Permaculture Association cp-publication

Icke publicerat material

Föreläsning med Allan Gunnarsson. 20121217

Amstelveen- design principals and colour schemes in one of the Heem parks
of Holland